

Міністерство освіти і науки України
Одеська національна академія харчових технологій

КОРОТЯ МИРОСЛАВ ІВАНОВИЧ

УДК 338.45(477.8):662.76(043.5)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ
ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса - 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник - доктор економічних наук, доцент
ПАВЛОВ Костянтин Володимирович,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки,
професор кафедри аналітичної економіки
та природокористування.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
КУПЧАК Володимир Романович
Голова наглядової ради
ПП «КОНСАЛТІМА-ГРУП»;

кандидат економічних наук, доцент
ГРУБЯК Світлана Володимирівна,
Тернопільський національний економічний університет,
доцент кафедри економіки підприємств і корпорацій.

Захист відбудеться **31 жовтня 2019 р. о 11.00 годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05 в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, аудиторія А-234.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, читальний зал.

Автореферат розісланий **30 вересня 2019 р.**

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Крупіца І.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Невід’ємною частиною соціально-економічного розвитку регіонів України є стабільне та безпечне газопостачання. Газорозподільні підприємства, як складові газотранспортної системи України здійснюють вплив на економічні процеси країни та певним чином формують сприятливий міжнародний клімат України, як транзитного центру.

Серед чималої кількості проблем, що постали перед газовими ринками Західного регіону є забезпечення власних умов конкурентоспроможності, покращення техніко-технологічного забезпечення виробничих засобів, створення умов взаємовигідного тарифоутворення для всіх суб’єктів споживання та господарювання в напрямі формування єдиного національного лібералізованого газового ринку. Потребують узагальнення питання стратегічних цілей та напрямів організаційно-економічної діяльності газорозподільних підприємств, особливостей їх функціонування та індивідуального підходу щодо регулювання підприємств газорозподільної сфери Західного регіону, беручи до уваги їх неоднорідність. Тому очевидним є факт необхідності наукового обґрунтування організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств, як на регіональному, так і національному рівнях загалом.

Науковий внесок у дослідження теорії та практики діяльності газорозподільних підприємств внесли такі науковці, як Л. Гораль, О. Дзюба, Н. Лінчевська, К. Павлов, І. Запужляк, О. Стрішенець. Дослідженням різнобічних питань щодо регулювання організаційно-економічного механізму діяльності газорозподільних підприємств, а також обґрунтуванням їх подальших стратегічних напрямів займалися: В. Брич, С. Груб'як, М. Данилюк, С. Король, В. Купчак, О. Павлова. Методологічні підходи до з’ясування регулюючих процесів в діяльності газорозподільних підприємств містяться в напрацюваннях Р. Білик, С. Галянта, Я. Витвицького, О. Лебега, І. Мудрого, А. Новицького, О. Новосад, Н. Писар, Н. Струк, О. Шандрівської. Окрім зазначеного, є потреба у визначенні принципово нових підходів до рейтингування газорозподільних підприємств Західного регіону України за різними системними критеріями та інструментами їх регулювання.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося в змістовній послідовності науково-дослідної проблематики: СНУ імені Лесі Українки «Управління соціоекологоекономічною безпекою» (№Д.Р.0117U002302), де представлено пріоритетні напрями модернізацій механізмів регулювання екологічною безпекою на газорозподільних підприємствах; теоретико-методичні підходи до оцінки економічної діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону, що висвітлено в науково-дослідній тематиці «Стратегічна модернізація розвитку регіональної економічної системи» (№ Д.Р.011U000787), Громадської наукової організації «Фінансово-економічна наукова рада».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка та обґрунтування теоретико-методичних засад та формування практичних рекомендацій щодо реалізації організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону.

Задля досягнення зазначеної мети виникла необхідність у формуванні та реалізації наступних завдань:

- запропонувати методичні підходи до оцінки ефективності показників організаційно-економічної діяльності газорозподільних підприємств регіону;
- довести, що результати організаційно-економічної діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону знаходяться в прямій залежності від чинників впливу та середовища їх виникнення на макро-, мезо- та мікрорівнях;
- різнобічно інтерпретувати поняття «газорозподільне підприємство», а також його теоретико-практичний зміст, як господарюючого суб'єкта на регіональному рівні;
- вивчити засадничі та діючі концепції тарифоутворення діяльності газотранспортних підприємств, а також їх нормативно-правовий базис;
- дослідити структуру та значення господарюючих суб'єктів газотранспортного призначення, із з'ясуванням етапів становлення газової промисловості України та уточненням прав та обов'язків самих господарюючих суб'єктів;
- дослідити генезис теорій тарифного та цінового утворення, з подальшим виокремленням критеріїв, котрі формують засади сучасної концепції ціноутворення на ринку природного газу та його розподілу;
- сформулювати бачення ролі та значення газорозподільних підприємств Західного регіону, а також інституційного забезпечення їх діяльності;
- обґрунтувати рекомендації по вдосконаленню організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону;
- здійснити аналіз діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону з метою оцінки результатів ефективності показників їх організаційно-економічної діяльності.

Об'єктом дослідження є процес регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та науково-практичні аспекти формування регіональних особливостей організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основами дослідження стали базові положення економічної теорії, національної та регіональної економіки, демографії, психології та інших наук. Зазначені завдання зумовили використання комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, широке застосування яких, дало змогу проаналізувати та охарактеризувати роль регулювання діяльності газорозподільних підприємств на засадах організаційно-економічного механізму.

Зокрема використано наступні методи: теоретичного та системного аналізу – задля удосконалення категоріального апарату, пов'язаного з діяльністю газотранспортних та газорозподільних підприємств (п. 1.1) та дослідження функціонування газотранспортної системи (п. 1.1); аналітично-класифікаційний метод, за допомогою якого вдалося класифікувати існуючі та діючі підходи щодо ціноутворення (п. 1.2); методи статистики (порівняльного аналізу, динамічності процесів, табличний та графічний супровід), зокрема який проявляється в процесі дослідження тарифоутворення, транспортування та

розподілу природного газу (п. 1.3); методи аналізу та моделювання – для оцінки діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону, а також задля прогнозування процесів оптимізації на регіональних газових ринках (п. 2.3); спеціальні методи (рейтингування, таксономії) було застосовано при розробці методичних підходів для оцінки ефективності організаційно-економічної активності діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону (п. 3.2).

Окрім того, варто відмітити використання методів діалектики та історизму – при дослідженні еволюції етапів становлення газової промисловості України, а також генезису теорії цін та ціноутворення. Також широкого застосування отримав графічний метод для візуалізації відображення теоретичних, методичних та практичних аспектів наукових результатів.

Інформаційну базу дослідження сформували чинні законодавчі та нормативно-правові документи, офіційна статистична інформація Державної Служби Статистики України, країн Європейського Союзу; положення і матеріали внутрішньої звітності газотранспортних та газорозподільних підприємств Західного регіону, інформаційні інтернет-ресурси, аналітичні розрахунки, результати власних досліджень автора та висновки наукових досліджень закордонних і вітчизняних науковців та фахівців-практиків в сфері газопостачання та газорозподілу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці нових теоретичних та методичних положень, прийомів, способів та методів, які складають зміст і сутність міждисциплінарної пізнавальної парадигми та запропоновано нове вирішення важливої наукової та стратегічної проблеми, пов'язаної з організаційно-економічним механізмом регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону. Найважливіші результати отримані в процесі дослідження, які характеризуються науковою новизною, полягають в наступному:

вперше:

- здійснено комплексну оцінку діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону на основі показників їх організаційно-економічної активності: рентабельності операційної діяльності; частки виробничо-технологічних витрат по відношенню до загальної виручки оператора; відношення виручки до протяжності розподільних мереж, враховуючи спектр динаміки чинників протягом 2014-2018рр., які в тій чи іншій мірі впливають на функціонування газорозподільних підприємств Західного регіону. Дана система показників дозволила шляхом застосування методів рейтингування та таксономії визначити рейтингові позиції газорозподільних підприємств Західного регіону;

- розроблено організаційно-економічний механізм регулювання діяльності регіональних газорозподільних підприємств, як комплексну взаємодію чинних форм та методів впливу на діяльність суб'єктів газорозподільного призначення, що передбачає виконання функціонального управління, планування та організації, взаємодії, координації, мотивації та контролю на мікро-, мезо- та макрорівнях;

удосконалено:

- теоретико-методичні підходи до інституційного забезпечення діяльності газорозподільних підприємств; обґрунтовано сутність поняття «інституційне забезпечення газорозподільних підприємств»; системно з'ясовано структурні

елементи інституційного регулювання газової сфери регіонів України; концептуалізовано ефект інституціоналізації для профільної та дотичної дії на вітчизняних підприємствах транспортування газу та його розподілу, що в свою чергу дозволить сформувати розвинене інституційне середовище з взаємоузгодженістю всіх інституцій, сприятиме зростанню потенціалу внутрішніх бізнес-процесів на газорозподільних підприємствах регіону, підвищуватиме надійність та якість послуг на міжнародних газових ринках та посилюватиме інвестиційну привабливість;

- механізм ціноутворення на послуги газорозподільних підприємств, які розглядаються в контексті двох принципів, передумовою першого слід вважати конкуренцію, яка розглядала «традиційну модель контрактів» для поставки газу на Європейський континент. Згодом було практиковано принцип «ринкової вартості», який полягав у частковій заміні вартості природнього газу здебільшого нафтопродуктами, мазутом та дизельним паливом з врахуванням вартості транспортування та розподілу;

- концептуальні підходи до формування етапів організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств регіону, які в своїй сукупності та послідовності формують єдину систему взаємозв'язків між цілями регулювання, шляхами регулювання, надійними джерелами їх фінансування, суб'єктами та об'єктами, принципами та способами реалізації, які чинять вплив на рівень ефективності функціонування газорозподільних підприємств та їх стратегічного потенціалу;

дістали подальшого розвитку:

- теоретико-методичні підходи щодо тарифоутворення в газотранспортній та газорозподільній сферах, що модифікувалися шляхом генезису меркантилістських поглядів, маржиналістських підходів та наукової аргументації українських дослідників. Відтак, запропоновані підходи дали можливість стверджувати, що ціноутворення на послуги розподілу на газорозподільних підприємствах базуються на синтезі загальних та специфічних підходів. Перший – дозволяє з'ясувати ціну, як результат грошового втілення вартості з дотичними витратами шляхом взаємодії попиту та пропозиції. Водночас, другий підхід – формує результат певного обсягу грошової маси, сплаченої за одиницю продукції;

- інтерпретацію теоретичних та практичних підходів до поняття «газорозподільне підприємство», як суб'єкта господарювання, який здійснює послуги по розподілу газу на підставі ліцензії від газопостачальної організації безпосередньо до споживача та послуги технічного обслуговування, ремонту газорозподільних мереж, які перебувають у власності ГРП, або ж у користуванні; із з'ясуванням їх функцій: транспортування, ціноутворення, диференціації, прибутковості, раціональності та соціальності, а також складових управлінської діяльності;

- методичні підходи до формування цінності організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств регіону шляхом аналізу чинників впливу на нього макро-, мезо-, та мікросередовища. Як слідство, успішне функціонування регіональних газорозподільних

підприємств є віддзеркаленням налагодженої та «симетрично» збалансованої структури взаємопоєднання підприємств на макро-, мезо- та мікрорівнях;

- методичний інструментарій обрахунку оцінки ефективності організаційно-економічної активності функціонування операторів регіональних газорозподільних мереж України, що зумовило використання двох методів: рейтингування та таксономії, які лягли в основу ранжування організаційно-економічної ефективності газорозподільних підприємств Західного регіону.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати, висновки та пропозиції дисертаційної роботи можуть бути використанні для регулювання організаційно-економічної діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону.

Запропоновані дисертантом пропозиції щодо стимулювання інституційного середовища газотранспортної сфери України та механізмів організаційно-економічного регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону пройшли апробацію та активно використовуються в процесі діяльності АТ«Івано-Франківськгаз» (№12/553, 25.08.2019р.); окремі інструменти регулювання діяльності газорозподільної сфери відповідно до нормативно-правового базису використовувалися в діяльності АТ«Львівгаз» (№72/111, 04.07.2019р.); узагальнюючі стратегічні цілі та напрями вдосконалення регулюючих процесів на газорозподільних підприємствах відображено у практичній діяльності АТ«Волиньгаз» (№18/443, 20.06.2019р.); систематизовано діючі методики щодо тарифоутворення на газорозподільних підприємствах в діяльності АТ«Тисменицягаз» (№76/886, 06.06.2019р.); застосовано інструменти моделювання інвестиційної політики при діяльності газорозподільних підприємств, як частини політики розвитку на АТ«Рівнегаз» (№176/547, 02.09.2019р.); враховано індивідуальні та диференційовані особливості при виборі регулюючих важелів на підприємствах газорозподільної сфери в практичній роботі АТ«Закарпатгаз» (№52/098, 12.07.2019р.), АТ«Тернопільгаз» (№12/072, 02.04.2019р.), АТ«Тернопільміськгаз» (№1232/03, 07.09.2019р.), АТ«Хмельницькгаз» (№002/033/21, 04.04.2019р.); АТ«Чернівцігаз» (№991/0435/2, 26.02.2019р.). Окремі положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки при викладанні дисциплін «Теорія безпеки соціальних систем», «Еколого-економічний аналіз інвестиційних проєктів», «Теорія галузевих ринків», (№03-26/01/2312, 09.09.2019р.); «Державне та регіональне управління», «Менеджмент конкурентоспроможності» (№03-26/01/2314, 09.09.2019р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею автора. Наукові результати, висновки і пропозиції, що виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових публікацій, що у співавторстві, використано лише ті матеріали, які є результатом особистої праці здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження було апробовано на міжнародних науково-практичних конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Теорія та практика менеджменту безпеки», (м.Луцьк, 14 травня 2019р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України»,

(м.Луцьк, 12 грудня 2018р.); Міжнародна науково-практична конференція «Теорія та практика менеджменту безпеки», (м.Луцьк, 16 травня 2018р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України», (м.Луцьк, 2 листопада 2017р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук», (м. Луцьк, 25 жовтня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Теорія та практика менеджменту безпеки», (м.Луцьк, 18 травня 2017 р.); XI Міжнародна науково-практична конференція аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень», (м.Луцьк, 16-17 травня 2017 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Фінансово-кредитна система: вектор розвитку», (м.Ужгород, 26 квітня 2017 р.); Міжнародна відеоконференція молодих науковців: аспірантів: здобувачів і студентів «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України», (м. Луцьк, 9 листопада 2016 р.).

Публікації одержаних результатів. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 26 наукових праць, загальним обсягом 5,26 д.а (в тому числі автору належить 3,82 д.а.), з яких: 1 колективна монографія; 10 статей у наукових фахових виданнях України, що включено до міжнародних науково-метричних баз, 15 публікацій апробаційного характеру.

Обсяг та структура дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 172 сторінках. Робота містить 13 рисунків, 9 таблиць, 13 додатків на 76 сторінках, список використаних джерел налічує 258 найменування на 35 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, з'ясовано її мету та завдання, а також об'єкт, предмет та методи дослідження, вказано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, а також дані про їх впровадження та апробацію.

У першому розділі «**Теоретичні засади функціонування газової сфери в Україні**» досліджено сутність, значення та етапи становлення газової промисловості, генезис теорій ціни та тарифоутворення в газовій сфері, нормативне забезпечення функціонування газової сфери.

Дослідження показали, що об'єктами господарювання газотранспортної системи України (ГТС) є газотранспортні та газорозподільні підприємства, які функціонують на підставі ліцензії, здійснюючи транспортування та розподіл газу розподільними мережами які перебувають у їх власності чи користуванні, та виконують щодо них функції з оперативно-технологічного управління. Для повної візуалізації структури функціонування ринку природного газу в Україні, нами було розроблено схему його видобування, імпорту, підготовки, збереження, розподілу, а також транспортування (Рис. 1).

Синтезовано основні теоретико-методологічні підходи щодо тарифоутворення в газотранспортній та газорозподільній сферах, з обов'язковим врахуванням наступних чинників: об'єму енергетичного ринку, його конкурентних позицій, специфіки територіальних особливостей, споживацької доступності, необхідності сучасних ресурсів, перспективи виникнення нових ринків, тощо.

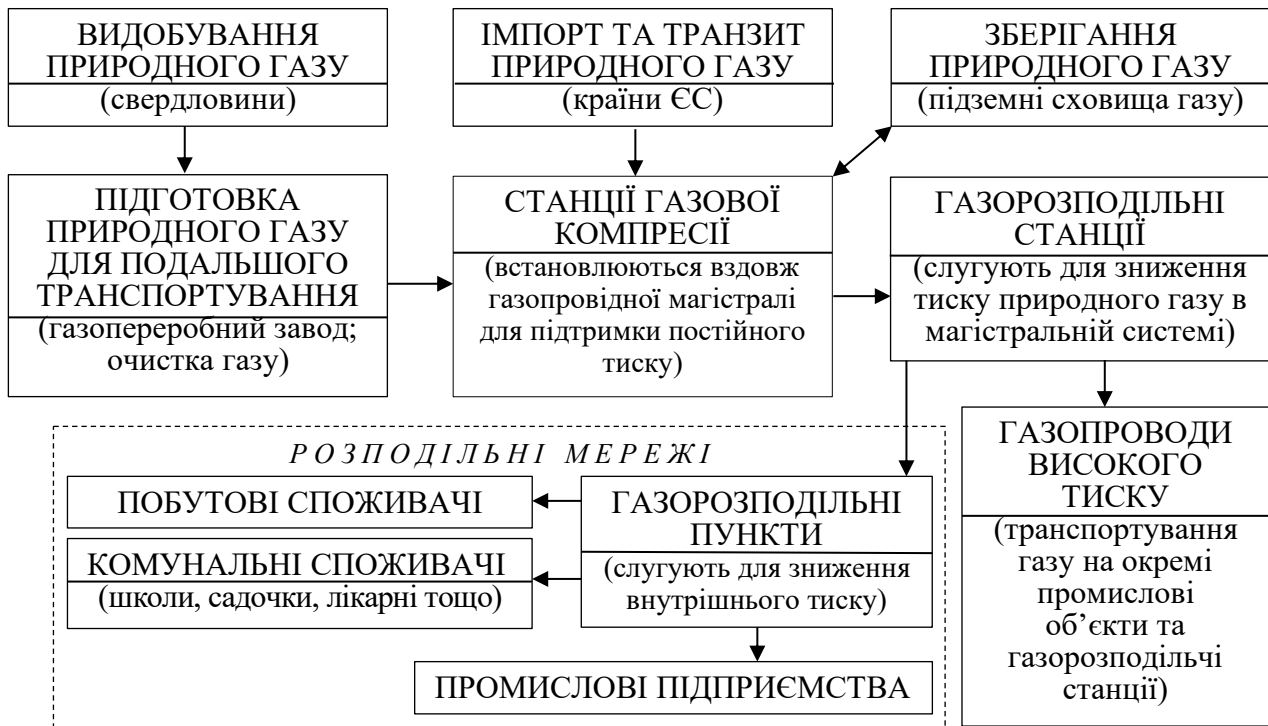

Рис. 1. Схема видобування, імпорту, підготовки, збереження, розподілу, а також транспортування природного газу в Україні

З метою розуміння природи ціноутворення, узагальнено теоретичні погляди та переконання меркантилістської теорії, представників неокласичного напрямку (А. Маршала), засновника кейнсіанської течії (Дж. Кейнса), представника інституційних економічних теорій (Т. Веблена) та вітчизняного вченого М. Туган-Барановського. Щодо діючих методів ціноутворення на природний газ було відмічено факт зменшення частини нафтопродуктів у ціновому виразі природного газу. Це, як з'ясувалося відбулося через заміщення нафтової компоненти ціноутворення в ціновому еквіваленті інших конкуруючих енергоносіїв, а також впливу оптової ціни на природний газ та біржових індексів, проаналізовано нормативно-творчі документи, що дозволило констатувати, що нові правила розрахунку ціни на газ почали діяти з квітня 2016 року. Як слідство, щомісячний платіж складається з двох частин: змінної – розмір якої є залежним від споживання, та фіксованої – який охоплює абонентську плату з боку споживача «за доступ до потужностей». Дослідженням встановлено, що формування тарифів в різних регіонах України розраховується диференційовано залежно від соціально-економічних показників та критеріїв приналежності магістральних розподільних потужностей.

Проаналізовано широку палітру нормативно-правових актів України та Європейського Союзу, які регулюють процес забезпечення діяльності ринку газу, в основі яких лежать: директиви, регламенти, міждержавні угоди, рішення, політичні документи, програми співпраці, рекомендацій та пропозицій з подальшим з'ясуванням лібералізаційних причин реформування.

В другому розділі «Особливості функціонування газорозподільних підприємств Західного регіону» проаналізовано інституційне забезпечення

системи транспортування та розподілу природного газу, рівень нормативно-правового регулювання діяльності газорозподільних підприємств, ефективність функціонування газорозподільних підприємств регіону.

З огляду на те, що ефективність та надійність функціонування національної системи транспортування та розподілу газу вміщує дуже багато дискусійних положень, можна стверджувати, що інституційне забезпечення системи транспортування та розподілу газу – це діяльність наявних суб'єктів, які чинять вплив на розвиток газорозподільних підприємств шляхом відношення взаємозв'язків між окремими учасниками газового ринку та присутніх елементів на ньому. Тому нами запропоновано ефект інституціоналізації для правильної та дотичної функціональної дії на вітчизняних підприємствах транспортування газу та його розподілу.

Досліджено діяльність газорозподільних підприємств Західного регіону шляхом аналізу динаміки 2014-2018рр. та оцінки широкого спектру чинників що в тій, чи іншій мірі впливають на функціонування сфери транспортування природного газу та діяльність газорозподільних підприємств Західного регіону (Табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка організаційно-економічної ефективності діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону методом таксономії, (розрахунки автора)

№	Оператор ГРМ	РОД	ВТВ	ВКМ	РОДн	ВТВн	ВКМн	Rint	R, За всеукр. рейт. / За регіон. рейтинг
Західний регіон									
<i>(Волинська, Рівненська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька обл.)</i>									
1	АТ "Волиньгаз"	-0.089	0.084	259.38	0.130	0.584	0.217	3.94	18 / 5
2	АТ "Рівнегаз"	-0.027	0.077	249.88	0.297	0.630	0.161	4.02	9 / 2
3	АТ "Львівгаз"	-0.110	0.079	323.50	0.074	0.618	0.599	3.97	14 / 3
4	АТ "Тернопільгаз"	-0.061	0.364	31.36	0.204	-1.346	-1.142	3.47	31 / 8
5	АТ "Тернопільміськгаз"	-2.253	0.381	78.90	-5.648	-1.459	-0.859	0.77	36 / 9
6	АТ "Хмельницькгаз"	-0.063	0.061	154.06	0.200	0.742	-0.411	3.96	15 / 4
7	АТ "Шепетівкгаз"	0.050	0.231	48.38	0.501	-0.430	-1.041	3.79	24 / 7
8	АТ "Закарпатгаз"	-0.203	0.089	361.20	-0.175	0.547	0.824	3.87	22 / 6
9	АТ "Івано-Франківськгаз"	-0.024	0.051	248.18	0.303	0.807	0.150	4.08	5 / 1
10	АТ "Чернівцігаз"	-0.173	0.372	39.83	-0.093	-1.395	-1.092	3.30	35 / 10

Серед яких: динаміка показників виданих населенню субсидій, довжина трубопроводу у розпорядженні газорозподільного підприємства, частка приватної власності операторів системи розподілу у своїй структурі, обсяг виручки підприємств від реалізації природного газу, прибуток підприємств, тарифи на розподіл та транспортування природного газу, обладнання домогосподарств газовими приладами, кількість газифікованих домогосподарств газовими приладами, динаміка ціни на природній газ. Окрім того для класифікаційних та аналітичних оцінок ефективності організаційно-економічної діяльності слід віднести показники: рентабельності операційної діяльності (РОД), частку ВТВ (виробничо-технологічні витрати) по

відношенню до загальної виручки оператора, відношення виручки до протяжності мережі (ВКВ) тощо.

Дана система показників дозволила, шляхом методологічного застосування рейтингування та таксономії визначити рейтингові позиції газорозподільних підприємств в межах Західного регіону. Що дозволило з'ясувати позитивну тенденцію збільшення ефективності організаційно-економічної діяльності на АТ«Івано-Франківськгаз», АТ«Рівнегаз», незначні зміни щодо покращення ефективності організаційно-економічної діяльності в АТ«Львівгаз» та АТ«Хмельницькгаз», водночас, без змін в ефективних методах діяльності на АТ«Волиньгаз», АТ«Шепетівкагаз», АТ«Закарпатгаз». В цей же час, варто відмітити, що в АТ«Тернопільгаз», АТ«Чернівцігаз», АТ«Тернопільміськгаз» результати діяльності мають спадну тенденцію та потребують рекомендацій щодо покращення, що було представлено нами в третьому розділі.

В третьому розділі «Стратегічні напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону» окреслено функціональні особливості газорозподільних підприємств в структурі газової сфери держави, визначено методичні підходи до формування організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств, запропоновано концептуальні засади організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств.

В процесі дослідження структури газової сфери в Україні, було побудовано їх ієрархічну послідовність та окреслено професійно-функціональні обов'язки кожного з суб'єктів газової сфери. Разом з тим, стратегічно важливим, на нашу думку, було з'ясування етапів формування вказаного механізму, задля забезпечення високого рівня економічної та виробничої ефективності даних підприємств (Рис. 2). Від так, нами було здійснено концептуалізацію механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств, при використанні якого варто розглядати об'єкти та явища шляхом їх цілісної взаємодії, а також при інтегруванні та поєднанні фінансово-економічної політики, вдосконаленні організаційних процесів транспортування газу, а також стимулюванні інвестиційної політики.

Встановлено, що об'єктом регулювання виступають послуги з газорозподілу, якісного надання підвищеного рівня виробничої активності газорозподільних підприємств, а суб'єктами являються газотранспортні підприємства, НКРЕКП, яке здійснює регулювання в сферах енергетики та комунального господарства. Було здійснено концептуалізацію механізму регулювання. Методичним проявом формування цінності організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств регіону є аналіз чинників впливу на нього макро-, мезо-, та мікросередовища, що дозволило класифікувати їх в такій послідовності: макросередовище (інституційні, людські, ринкові, підприємницькі, інноваційні, адміністративно-регулюючі), мезосередовище (інформаційні, фінансово-кредитні, управлінські), мікросередовище (соціальні, організаційні, технологічні, грошові, природні). Як слідство, успішне функціонування газорозподільних підприємств є віддзеркаленням налагодженої та «симетрично» збалансованої структури взаємопоєднання підприємств на макро-, мезо- та мікрорівнях.

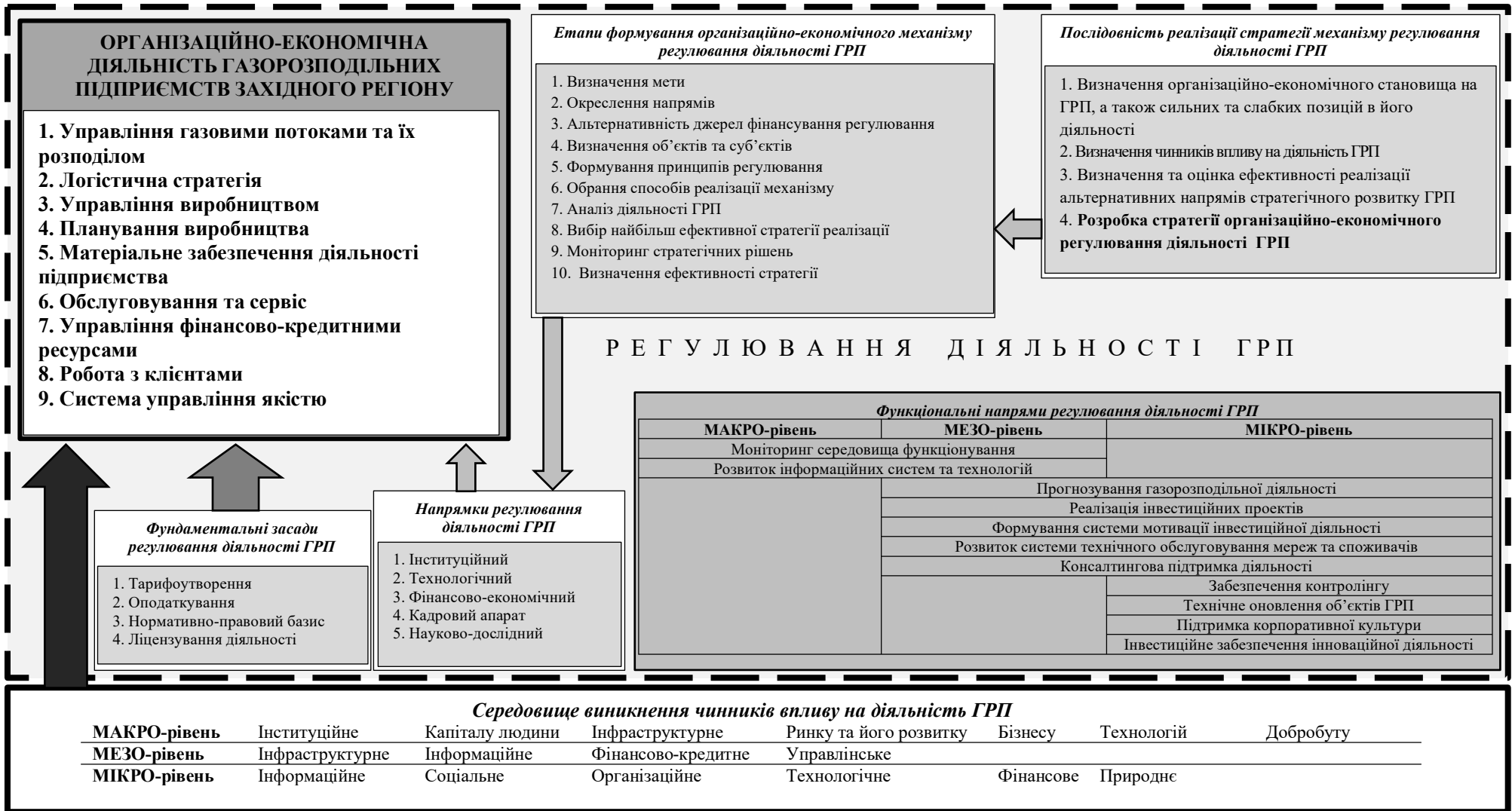

Рис. 2. Концептуальна модель організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону

В результаті проведеного нами дослідження було визначено, що кожна з зазначених функціональних особливостей регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону є більш дієвою в одному вимірі регулювання діяльності ГРП та менш дієвою в іншому, як слідство їх було систематизовано у відповідності до рівня їх дієвості.

Встановлено, що аналіз середовища функціонування ГРП, а також розвиток інформаційних технологій та систем ГРП буде найбільш дієвим на макро- та мезорівнях. Прогнозування діяльності в сфері розподілу природного газу, реалізація різних інвестиційних проектів та програм, забезпечення мотиваційних рішень щодо інвестиційної діяльності, розвиток систем технічного обслуговування та консалтингова підтримка ГРП – на мезо-, мікрорівнях відповідно. Контроль, оновлення технічного забезпечення об'єктів ГРП та фінансово-інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності – на мікрорівні.

Керуючись результатами аналізу широкого спектра показників функціонування сфер розподілу, транспортування, тарифоутворення, субсидювання населення, видобутку природного газу, газифікації населення, ціноутворення тощо в державі та Західному регіоні, а також результатами проведеного дослідження аналізу стану та оцінки ефективності функціонування газорозподільних підприємств Західного регіону, запропоновано авторський підхід до вдосконалення організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону.

Таблиця 2

Узагальнений показник дослідження результатів організаційно-економічної діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону методом рейтингування та методом таксономії

№	Газорозподільне підприємство	Метод рейтингування, позиція	Метод таксономії, позиція
Західний регіон			
<i>(Волинська, Рівненська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька обл.)</i>			
1	АТ "Івано-Франківськгаз"	1	1
2	АТ "Рівнегаз"	2	2
3	АТ "Львівгаз"	3	3
4	АТ "Хмельницькгаз"	4	4
5	АТ "Волиньгаз"	5	5
6	АТ "Шепетівкагаз"	6	7
7	АТ "Закарпатгаз"	7	6
8	АТ "Тернопільгаз"	8	8
9	АТ "Чернівцігаз"	9	10
10	АТ "Тернопільміськгаз"	10	9

З метою узагальнення результатів дослідження показників щодо організаційно-економічної діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону нами в таблиця 2 виділено рейтингові позиції газорозподільних підприємств, що функціонують в Західному регіоні. Ніж темнішим є колір та більше значення рейтингового числа, тим гіршим є організаційно-економічне становище газорозподільного підприємства в порівнянні з іншими. З чого видно, що найкраща ситуація має місце в організаційно-економічній діяльності АТ «Івано-Франківськгаз», АТ «Рівнегаз». Невеликим гірше положення в АТ

"Львівгаз" та АТ "Хмельницькгаз". У АТ «Волиньгаз», АТ "Шепетівкагаз", АТ "Закарпатгаз" досить усереднене значення за обома методами дослідження. В свою чергу, у АТ "Тернопільгаз", АТ "Чернівцігаз", АТ "Тернопільміськгаз" у порівняннях з іншими колегами-ГРП, які функціонують в Західному регіоні, результати організаційно-економічної діяльності є не такими успішними та вимагають рекомендацій щодо покращення результатів їх.

З метою досягнення найкращих фінансово-інвестиційних та організаційно-економічних результатів, зважаючи на фундаментальні засади регулювання діяльності газорозподільних підприємств, пропонуємо у послідовності до реалізації стратегії регулювання з обов'язковим дотриманням запропонованих етапів формування зазначеного механізму, керуватися інституційними, технологічними, фінансово-кредитними, кадровими та науково-дослідними напрямками.

Оскільки показники організаційно-економічної діяльності підприємств, що функціонують в межах Західного регіону різняться, слід звернути увагу на запропоновані на рисунку 2 функціональні напрями регулювання діяльності газорозподільних підприємств, якими слід керуватися на різних рівнях їх реалізації. Відповідно, до результатів порівняльного аналізу узагальненого показника, що відображено в таблиці 2, підприємствам рейтингова оцінка яких дорівнює 1 та 2 достатньо дотримуватися функціональних особливостей мікрорівня. Газорозподільним організаціям, що отримали з 3 по 6 позиції, крім мікро-рівня слід також взяти до уваги функціональні особливості на мезорівні. Підприємства ж, що обіймають 7-10 позиції здійсненого рейтингу, з метою забезпечення належного рівня організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств, на нашу думку повинні керуватися функціональними особливостями на всіх, рівнях.

ВИСНОВКИ

Результатом дослідження є теоретико-методичне узагальнення та розроблені практичні рекомендації щодо вирішення наукового завдання реалізації організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону. Отримані результати дозволяють зробити такі висновки:

1. Визначено, що ефективне функціонування суб'єктів ринку транспортування та розподілу газу залежить від наявності, доцільності використання ресурсів нафтогазового комплексу в цілому та розподілу зокрема. Досліджено газотранспортну систему, як стратегічно важливу складову національної безпеки, окреслено її структуру, що включає газопроводи, їх протяжність, формуючи при цьому узагальнену структуру виробничо-технологічного комплексу, а також обґрунтовано особливості її географічного розташування. Досліджено весь процес еволюційного розвитку газової промисловості України, з 1912 року, з моменту експлуатації першого в Європі газопроводу "Борислав-Дрогобич", задля подачі природного газу. З'ясовано права, обов'язки та зобов'язання газорозподільних підприємств, як суб'єкта газотранспортної системи. Задля повної візуалізації структури функціонування регіональних господарських систем, було розроблено схему функціонування газової сфери в державі, а саме: видобутку, імпорту, підготовки, розподілу та транспортування газу.

2. З метою розуміння природи, ціноутворення, узагальнено теоретичні погляди та твердження меркантилістської теорії, представників неокласичного напрямку (Л. Маршалла), засновника кейнсіанської течії (Дж. М. Кейнса), представників інституційних теорій (Т. Веблена) та вітчизняного вченого (М. Туган-Барановського). У зв'язку з тим, що, регулюючі системи на газорозподільних та газотранспортних підприємствах напряму пов'язані з ціноутворенням та формуванням тарифу на забезпечення його транспортування, зберігання, постачання та розподілу нами було синтезовано основні теоретико-методичні підходи щодо тарифоутворення газорозподільної та газотранспортної сфери з врахуванням наступних чинників: об'єму енергетичного ринку, конкурентних позицій, територіальних дефініцій, споживацької доступності, тощо.

3. Нормативно-утворюючі документи, що було досліджено дозволяють стверджувати, що «нові» правила розрахунку ціни на газ та тарифів на його транспортування розпочали діяти з квітня 2016 року; як слідство, щомісячний платіж складається з двох частин: змінної – розмір якої є залежним від споживання та фінансової – який охоплює абонентську плату з боку споживача “за доступ до потужностей” та служить джерелом відтворення підприємств. Отже, було з'ясовано, що формування тарифів в різних регіонах України розраховуються диференційовано, залежно від соціально-економічних показників та критеріїв приналежності магістральних потужностей.

4. З'ясовано роль та значення суб'єктів господарювання газотранспортного та газорозподільного призначення, що й лягло в основу авторської розробки організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств. Також було визначено цілі розвитку суб'єктів газорозподільного призначення та вдосконалення механізму їх регулювання з обов'язковим врахуванням сучасних тенденцій, економічного становища країни та аспектів науково-технічного прогресу. Визначивши, що ефективність та надійність функціонування національної системи транспортування газу вміщує дуже багато дискусійних положень, можемо стверджувати, що інституційне забезпечення системи розподілу газу – це діяльність наявних суб'єктів, що впливають на розвиток газорозподільних підприємств шляхом відношення взаємозв'язків між окремими учасниками ринку та присутніх елементів на ньому. Виходячи з вище викладеного, нами запропоновано ефект інституціоналізації для правильної та дотичної функціональної дії на вітчизняних підприємствах транспортування та розподілу газу.

5. Визначено показники, що в найбільшій мірі впливають на економічну ефективність роботи регіональних газорозподільних підприємств, серед яких: рентабельність економічної діяльності; частка виробничо-технологічних витрат по відношенню до загальної виручки оператора газорозподільної мережі; відношення виручки до протяжності мережі. Що дало змогу здійснити класифікаційні та аналітичні оцінки ефективності організаційно-економічної діяльності газорозподільних підприємств. Для оцінки ефективності організаційно-економічного активності роботи операторів газорозподільних мереж регіонів України використано два методи оцінювання: метод рейтингування та метод таксономії. Результати аналізу за обома методами є близькими. В той же час метод таксономії дозволяє більш об'єктивно виділити підприємства організаційно-економічна ефективність яких є дуже

високою, або ж дуже низькою. Обраховано, що найкраща ситуація в межах Західного регіону простежується в організаційно-економічній діяльності АТ«Івано-Франківськгаз», АТ «Рівнегаз», незначним гірші позиції в АТ«Львівгаз» та АТ«Хмельницькгаз». Усереднені показники організаційно-економічного потенціалу ілюструють АТ «Волиньгаз», АТ «Шепетівкагаз», та АТ«Закарпатгаз». Водночас, АТ«Тернопільгаз», АТ«Чернівцігаз», АТ«Тернопільміськгаз» вимагають застосування регулюючих інструментів покращення їх організаційно-економічної складової.

6. Охарактеризовано основні функції суб'єктів газотранспортного призначення, під якими прийнято розуміти: транспортування, ціноутворення, диференціація, прибутковість та соціальність. В процесі дослідження структури газової сфери України, нами було побудовано її ієрархічну послідовність та окреслено професійно-функціональні обов'язки кожного з її суб'єктів.

7. Обґрунтовано основні етапи формування запропонованого організаційно-економічного механізму регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону. Сукупність та послідовність яких формує єдину систему взаємозв'язків між цілями регулювання, вибором шляхів регулювання, потенційними джерелами їх фінансування, суб'єктами, об'єктами, принципами та способами реалізації, які разом, прямо, або опосередковано впливають на рівень ефективності функціонування газорозподільних підприємств та їх стратегічного потенціалу. Методичним правом формування цінності організаційно-економічного механізму регулювання діяльності регіональних газорозподільних підприємств є аналіз чинників впливу на нього в такій послідовності: чинники макросередовища (інституційні, людські, ринкові, підприємницькі, інноваційні, адміністративно-регулюючі); чинники мезосередовища (інформаційні, фінансово-кредитні, управлінські); чинники мікросередовища (соціальні, організаційні, технологічні, грошові, природні). Як слідство, успішне функціонування газорозподільних підприємств є віддзеркаленням налагодженої та «симетрично» збалансованої структури взаємопоеднання підприємств на макро-, мезо- та мікрорівнях.

8. В процесі уточнення організаційно-економічного механізму регулювання діяльності регіональних газорозподільних підприємств, було запропоновано розглядати це, як комплексну взаємодію чинних форм та методів впливу на діяльність суб'єктів газорозподільного призначення в результаті функціонального управління, планування, організації взаємодії, координації, мотивації та контролю. Водночас невід'ємними складовими даного механізму слід вважати: інноваційно-правове забезпечення та методичний інструментарій регулюючих процесів діяльності газорозподільних підприємств.

9. Запропоновано концептуальну схему формування механізму регулювання діяльності регіональних газорозподільних підприємств, як цілісну та системну взаємодію об'єктів та суб'єктів газорозподільної та газотранспортної сфер при інтегральному поєднанні фінансово-економічної політики, вдосконаленні організаційних методів та підходів, стимулюванні інвестиційних напрямів. На основі цього, пропонуємо розуміти під організаційно-економічним механізмом регулювання діяльності регіональних газорозподільних підприємств систему економічних відносин, методів, форм та принципів організації та реалізації ефективного регулювання їх діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Коротя М.І. *Енергетична складова соціоекологоекономічної безпеки регіону. Концептуальні основи соціоекологоекономічної безпеки: колективна монографія за редакцією доктора економічних наук, професора Л. М. Черчик, Луцьк. «Терен» - 2018, 496 ст. Фіксований внесок – 175-182. у співавторстві з д.е.н., проф. Стрішенець О.М. та д.е.н., доц. Павлов К.В. (0,27 д.а., власний внесок 0,15д.а.).*

Статті у наукових фахових виданнях України, у виданнях України які включено до міжнародних наукометричних баз:

2. Коротя М.І. Макро-, мезо-, мікрорівень регулювання діяльності газорозподільних підприємств в західному регіоні. *Український журнал прикладної економіки. – [Збірник наукових праць].* Тернопіль, 2019. Том 4. №1. С. 123-129. (0,27 д.а.).

3. Коротя М.І. Методичні та практичні підходи до обрахунку регіональних тарифів на послуги транспортування та розподілу природного газу. *Актуальні проблеми інноваційної економіки. [Збірник наукових праць].* Харків, 2019. № 2. С. 41-47. (0,31 д.а.).

4. Коротя М. І. Європейський досвід регулювання ринку природного газу: розподіл, транспортування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління.* 2019. Том 30(69). №4. Режим доступу до ресурсу: <http://www.econ.vernadskeyournals.in.ua/archive>. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*). (0,29 д.а.).

5. Коротя М.І. Нормативно-правове регулювання діяльності газорозподільних та газотранспортних підприємств в регіонах України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. [Збірник наукових праць].* Луцьк, 2019. №3(19). С. 90-98 (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,29 д.а.).

6. Коротя М. І., Стрішенець О.М., Новосад О.В. Диверсифікація інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах України в контексті європейського досвіду *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. [Збірник наукових праць].* Луцьк, 2018. № 2 (14). С. 7-13. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*). (0,29 д.а. Особистий внесок автора: *Європейський досвід інноваційних рішень в діяльності газорозподільних підприємств, 0,15 д.а.*).

7. Коротя М. І. Організаційно-економічні особливості функціонування газотранспортних підприємств в регіонах України. *Інфраструктура ринку : електронний науково-практичний журнал. [Збірник наукових праць].* 2019. №30. С. 291–297. Режим доступу до ресурсу: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Korotyа-M.-I..pdf>. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*). (0,29 д.а.).

8. Коротя М. І. Павлов К.В. Шляхи забезпечення енергоефективного будівництва на регіональних ринках нерухомості. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – [Збірник наукових праць].* Луцьк, 2017. №1(9). С. 109-116. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,33 д.а. Особистий внесок автора: *Роль та значення енергоефективності на регіональних ринках 0,23 д.а.*).

9. Коротя М. І. Тарифоутворення на послуги транспортування газу та його розподілу серед газорозподільчих підприємств України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. – [Збірник наукових праць]. Луцьк, 2017. №2 (10). С. 63-71. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: Index Copernicus) (0,38 д.а.).

10. Коротя М. І. Етапи становлення нафтогазової промисловості в Україні. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. – [Збірник наукових праць]. Луцьк, 2017. №1(9). С. 76-81. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: Index Copernicus) (0,25 д.а.).

11. Коротя М. І., Павлов К.В., Галянт С.Р., Януль С. Характеристика газотранспортної системи України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. [Збірник наукових праць]. Луцьк, 2016. №1(17). С. 31-38. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: Index Copernicus) (0,33 д.а. Особистий внесок автора: Система транспортування та розподілу природного газу в Україні та її регіонах 0,13 д.а.).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

12. Коротя М. І. Павлова О.М., Павлов К.В. Конкурентоспроможність газорозподільних підприємств. *Теорія та практика менеджменту безпеки : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (14 трав. 2019р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2019. С. 112-114. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Конкуренція серед ГРП, 0,05 д.а.).

13. Коротя М. І. Права та обов'язки газотранспортних підприємств в контексті екологічної безпеки. *Теорія та практика менеджменту безпеки : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (14 трав. 2019р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2019. С. 105-107. (0,13 д.а.).

14. Коротя М. І., Стрішенець О.М., Герасимчук А.Ю. Проблеми ціноутворення на газорозподільних підприємствах. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (12 грудня 2018 р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2018. С. 23-25. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Ціни на послуги ГРП, 0,04 д.а.).

15. Коротя М. І., Стрішенець О.М. Стан та реалії газової безпеки України. *Теорія та практика менеджменту безпеки : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (16 травня 2018 р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2018. С. 137-139. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Безпека в газовій сфері, 0,05 д.а.).

16. Коротя М. І., Стрішенець О.М., Федорчук В. Використання інноваційних підходів на газотранспортних підприємствах. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України : матеріали конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів* (2 листопада 2017 р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2017. С. 47–49. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Інновації ГРП, 0,05 д.а.).

17. Коротя М. І. Стрішенець О.М., Куціян М.М. Вплив діяльності нафтовидобувних підприємств на навколишнє природне середовище. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України : матеріали конференції*

молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів (2 листопада 2017 р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2017. С. 24-26. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Середовище діяльності НВП, 0,05 д.а.).

18. Коротя М. І. Нормативне забезпечення процесу тарифоутворення на послуги транспортування газу в Україні. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук : збірник матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції* (25 жовтня 2017 р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2017. С. 51-53. (0,13 д.а.).

19. Коротя М. І. Павлов К.В. Імплементация європейських стандартів енергоефективності на регіональних ринках нерухомості України. *Теорія та практика менеджменту безпеки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (18 травня 2017 р.). Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2017. С. 233-234. (0,08 д.а. Особистий внесок автора: Енергоефективність в Європі, 0,04 д.а.).

20. Коротя М. І., Павлов К.В., Бурик Ю.М. Основні тенденції функціонування ринку газу в Україні. *Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»* (16-17 травня 2017р.). Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2017. С. 771-773. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Ринок газу в Україні, 0,05 д.а.).

21. Коротя М. І., Павлов К.В., Бурик Ю.М. Вдосконалення альтернативних джерел енергії в виробничому процесі. *Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»* (16-17 травня 2017р.). Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2017. С. 653-655. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Енергоефективність у виробництві, 0,04 д.а.).

22. Коротя М.І., Павлов К.В., Савчук Р. Інституційне забезпечення системи транспортування газу в Україні. *Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»* (16-17 травня 2017 р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2017. С. 777-780. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Інституціалізм в газовій сфері, 0,04 д.а.).

23. Коротя М.І., Павлов К.В., Теслюк М.О. Державне регулювання та нормативне забезпечення діяльності газотранспортних підприємств в Україні. *Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»* (16-17 травня 2017 року) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2017. С.706-708. (0,13 д.а. Особистий внесок автора: Регулювання діяльності ГРП, 0,04 д.а.).

24. Коротя М. І. Проблеми тарифоутворення та функціонування газового ринку в Україні. *Фінансово-кредитна система: вектор розвитку : матеріали II міжнародної науково-практичної конференції* (26 квітня 2017 р.) Ужгородський національний університет, м. Ужгород, 2017. С. 156-158. (0,13 д.а.).

25. Коротя М. І. Становлення та міжнародний досвід нафтогазової промисловості України за часи незалежності. *Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»* (16-17 травня 2017 року)

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2017. С. 703-706. (0,16 д.а.).

26. Коротя М. І., Козлов В.А. Стан та перспективи запровадження біоенергетики у Волинській області. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України : матеріали Міжнародної відеоконференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів* (9 листоп. 2016 р.) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2017. С. 46-49. (0,16 д.а. Особистий внесок автора: Регулювання діяльності ГРП, 0,10 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Коротя М.І. Організаційно-економічний механізм регулювання діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2019.

В дисертаційній роботі висвітлено та проведено теоретичне узагальнення сутнісно-класифікаційної характеристики, розроблено нові теоретико-методичні підходи до категорії “організаційно-економічний механізм” з розширенням його понятійного апарату. З’ясовано процес становлення та розвитку газової промисловості України, визначено вплив еволюції на відтворення соціально-економічних функцій та особливостей регіону та країни. Удосконалено основні теоретико-методичні підходи щодо тарифоутворення в газотранспортній та газорозподільній сферах, що модифікувалися шляхом генезису меркантилістських поглядів, маржиналістських підходів та наукової аргументації українських дослідників.

Досліджено інституційне середовище під яким пропонуємо розуміти: діяльність наявних суб’єктів, котрі чинять вплив на розвиток газорозподільної сфери регіону шляхом системи взаємозв’язків між окремими учасниками газового ринку та функціонуючих його складових. Здійснено аналіз діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону щодо тарифів на транспортування, динаміки базової ціни, обсягів розподілу, показників фінансової стійкості.

Для об’єктивності з’ясування ефективності організаційно-економічної діяльності газорозподільних підприємств нами було застосовано методи рейтингування та таксономії. В результаті чого вдалося ранжувати рейтингові позиції суб’єктів на газорозподільних ринках Західного регіону.

В результаті модернізаційних підходів, сприятливе конкурентоспроможне середовище діяльності газорозподільних підприємств могло би бути досягненим за умови ефекту чинників впливу макро-, мезо- та мікрорівнів. Комплексна взаємодія зазначених чинників впливу дозволила сформулювати організаційно-економічний механізм регулювання діяльності газорозподільних підприємств, який поєднує в собі інформаційно-правове забезпечення; методичний інструментарій; інноваційно-інвестиційну політику; адміністративно-економічні важелі.

Ключові слова: газотранспортна система, газотранспортне підприємство, газорозподільні підприємства, тариф, ціноутворення, енергетична безпека, газова безпека, інституціоналізація, макро, мезо та мікро рівні, природна монополія, організаційно-економічний механізм, модернізація механізмів регулювання, метод рейтингування, метод таксономії.

АННОТАЦИЯ

Коротя М.И. Организационно-экономический механизм регулирования деятельности газораспределительных предприятий Западного региона. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 - развитие производительных сил и региональная экономика. - Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2019.

В диссертационной работе освещено и проведено теоретическое обобщение по существу-классификационной характеристики, разработаны новые теоретико-методические подходы к категории "организационно-экономический механизм" с расширением его понятийного аппарата. Выяснено процесс становления и развития газовой промышленности Украины, определено влияние эволюции на воспроизведение социально-экономических функций и особенностей региона и страны.

Усовершенствованы основные теоретико-методические подходы к тарифообразованию в газотранспортной и газораспределительной сферах, что модифицировались путем генезиса меркантилистских взглядов, маржиналистских подходов и научной аргументации украинских исследователей.

Исследована институциональная среда под которой предлагаем понимать деятельность имеющихся субъектов, оказывающих влияние на развитие газораспределительной сферы региона путем системы взаимосвязей между отдельными участниками газового рынка и функционирующих его составляющих. Осуществлен анализ деятельности газораспределительных предприятий Западного региона по тарифам на транспортировку, динамики базовой цены, объемом распределения, показателями финансовой устойчивости. Для объективности выяснения эффективности организационно-экономической деятельности газораспределительных предприятий были применены методики рейтингования и таксономии. В результате чего удалось ранжировать рейтинговые позиции субъектов на газораспределительных рынках Западного региона.

В результате модернизационных подходов, благоприятная конкурентная среда деятельности газораспределительных предприятий может быть достигнута при действии факторов влияния разных уровней. Комплексное взаимодействие указанных факторов влияния макро-, мезо- и микроуровней позволила сформировать организационно-экономический механизм регулирования деятельности газораспределительных предприятий, который сочетает в себе информационно-правовое обеспечение; методический инструментарий; инновационно-инвестиционную политику; административно-экономические рычаги.

Ключевые слова: газотранспортная система, объединением, газораспределительные предприятия, тариф, ценообразования, энергетическая безопасность, газовая безопасность, институционализация, макро-, мезо- и микроуровне, естественная монополия, организационно-экономический механизм, модернизация механизмов регулирования, метод рейтингования, метод таксономии.

ANNOTATION

Korotya M.I. Organizational and economic mechanism of regulation of activity of gas-distributing enterprises of the western region. - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for the degree of PhD of Economics for specialty 08.00.05 - development of productive forces and regional economics. - Odessa National Academy of Food

Technologies, Odessa, 2019. In the dissertation, the theoretical generalization of the essence and classification characteristic is revealed and the new theoretical and methodical approaches to the category “organizational and economic mechanism” are developed with the extension of its conceptual apparatus. The process of formation and development of the gas industry of Ukraine is clarified, the influence of evolution on the reproduction of socio-economic functions and features of the region and country is determined. A wide range of scientific works of domestic and foreign researches has been worked out, which is devoted to the conditions of adaptation and adaptation of the organizational and economic mechanism to the regulation of modern dynamic processes at gas distribution companies of the region.

The basic theoretical and methodological approaches to tariff formation in gas transportation and gas distribution fields have been improved, which have been modified by the genesis of mercantilist views, marginalist approaches and scientific argumentation of Ukrainian researchers.

The institutional environment in which we propose to understand is investigated: the activities of existing entities that have an impact on the development of the gas distribution area of the region through the system of interconnections between individual participants of the gas market and its functioning constituents.

The activity of gas distribution companies of the Western region (JSC“Volyngaz”, JSC “Zakarpagaz”, JSC “Ivano-Frankivskgas”, JSC “Rivnegas”, JSC“Ternopilgaz”, JSC “Ternopilmiskgaz”, JSC “ChernivtsiGaz”, JSC Shepetivkgaz JSC, Khmelnytskkgaz JSC) regarding transportation tariffs, base price dynamics, volumes of distribution, financial stability indicators, which allowed to find out a positive tendency of increase of their functioning efficiency and to confirm, increase of transit and production function index proper match of the region.

We used rating and taxonomy methods to determine the effectiveness of the organizational and economic activity of gas distribution companies. As a result, the rating positions of the entities in the gas distribution markets of the Western region were ranked.

As a result of modernization approaches, a favorable competitive environment for the activities of gas distribution companies could be achieved provided the effects of the macro, meso and micro levels influence factors. Each of the proposed levels is combined with its factors of influence, which increase the level of competitiveness and efficiency of the organizational and economic mechanism of their activity, in the context of these levels. In particular, the factors of influence of the macro level are institutional, human, infrastructure, market, technological environment.

The complex interaction of these factors of influence of macro, meso, and micro levels allowed to form an organizational and economic mechanism of regulation of activity of gas distribution companies, which combines information and legal support; methodological tools; innovation and investment policy; administrative and economic levers.

The above mechanisms and components of regulation of gas distribution companies in the Western region will help to restore and ensure quality consumer use within the regional gas markets.

Keywords: gas transportation system, gas transportation company, gas distribution companies, tariff, pricing, energy security, gas security, institutionalization, macro, meso and micro levels, natural monopoly, organizational and economic mechanism, modernization of regulatory mechanisms

Підписано до друку 17.09.2019. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 148.

Друк ПП Іванюк В.П.
43021, м. Луцьк, вул. Винниченка,65.
Свідоцтво Держкомінформу України
ВЛН№31 від 04.02.2004р.